

Партин Г. О.,
Заdereцька Р. І.,
Горбай Б. О.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОГО ЗАЛУЧЕННЯ КОШТІВ НА МАШИНОБУДІВНІ ПІДПРИЄМСТВА

Представлено основні аспекти формування системи показників для здійснення контролю за процесами зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства, яка дає змогу виявити відхилення та скоригувати процес мобілізації та розміщення коштів, акумульованих із зовнішнього підприємницького середовища. Систематизовано показники, які доцільно застосовувати в процесі контролю зовнішнього залучення коштів. Відтак, обґрунтовано розподіл показників контролю на чотири групи: структури, активності, ризику та загальної ефективності.

Ключові слова: зовнішнє залучення коштів, контроль зовнішнього залучення коштів, показники залучення коштів.

1. Вступ

Сучасні умови та методи управління підприємством потребують розробки ефективної системи контролю організації, яка б максимально відповідала змінам зовнішнього та внутрішнього середовища. Зовнішнє залучення коштів як окремий управлінський процес потребує постійного контролю та нагляду. Це зумовлено високим ризиком операцій із зовнішнього залучення коштів, оскільки прийняття неправильних управлінських рішень може спричинити втрату платоспроможності підприємства, зниження його ліквідності, а відтак зумовити формування кризової економічної ситуації. Контроль операцій за зовнішнім залученням коштів необхідний для перевірки ефективності їх використання. Чітко налагоджена система контролю дасть змогу значно зменшити ризик помилок та обсяги пов'язаних із ним втрат підприємства. Крім того, належна система контролю забезпечить ефективне використання фінансових ресурсів, сприятиме своєчасній адаптації підприємства до змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Цим обґрунтовується актуальність проведеного дослідження.

2. Аналіз літературних даних та постановка проблеми

Значний внесок у вирішення проблем пов'язаних із формування системи контролю на підприємстві здійснили такі вчені, як: Камінська Т. Г., Друрі К., Терещенко О. О., Ігошина Ю. О., Слак Н., Луценко С. І., Великий Ю. В. та інші. Науковці наголошують, що система контролю не може існувати відокремлено, а має слугувати для постійного моніторингу ефективності здійснення управлінських рішень, прийнятих для забезпечення реалізації цілей та завдань підприємства [1–7]. Водночас, недостатньо висвітленими залишаються питання, пов'язані із формуванням системи контролю за процесами зовнішнього залучення коштів, зокрема існує необхідність визначення та побудови системи показників, які б виявляли вплив зовнішнього залучення коштів на ефективність діяльності підприємства.

3. Об'єкт, мета та задачі дослідження

Об'єктом дослідження є процеси контролю зовнішнього залучення коштів.

Метою є формування системи показників для здійснення контролю зовнішнього залучення коштів на машинобудівному підприємстві.

Для досягнення окресленої мети доцільно вирішити наступні задачі:

1. Визначити показники, які доцільно використовувати в процесі контролю за операціями із зовнішнього залучення коштів.
2. Виявити основні аспекти, за якими слід формувати систему показників для здійснення контролю зовнішнього залучення коштів на машинобудівному підприємстві.
3. Сформувати основні групи показників, за якими слід здійснювати контроль зовнішнього залучення коштів на машинобудівному підприємстві.

4. Результати досліджень щодо формування системи показників для здійснення контролю зовнішнього залучення коштів на машинобудівному підприємстві

Процес контролю за зовнішнім залученням коштів не може ґрунтуватись тільки на інформації про виконання плану зовнішнього залучення коштів. Оскільки зовнішнє залучення коштів має бути орієнтоване на конкретну стратегічну мету, яку планує досягнути підприємство, для забезпечення повноцінного контролю необхідно застосовувати відповідні показники ефективності зовнішнього залучення коштів. Оцінювання процесів зовнішнього залучення коштів має ґрунтуватись на виокремленні узагальнюючих і специфічних показників. Узагальнюючі показники треба використовувати для того, щоб дослідити вплив зовнішнього залучення коштів на досягнення стратегічних, тактичних і оперативних завдань підприємства, щодо покращення його фінансового стану та нарощення економічного потенціалу. Застосування специфічних показників має забезпечити визначення результативності кожного етапу та окремих операцій із зовнішнього

залучення коштів, а відтак ідентифікацію неефективних ланок у загальній системі фінансування підприємства.

Доцільним є також виокремлення показників короткострокової та довгострокової перспективи, що зумовлено потребою оцінити зовнішнє залучення коштів із позиції поточного (короткострокового) та стратегічного (капітального) фінансування (табл. 1).

Таблиця 1

Показники, які доцільно використовувати в процесі контролю за операціями із зовнішнього залучення коштів*

Група показників	Види показників
За порядком обчислення	Абсолютні показники
	Відносні показники
За рівнем деталізації	Показники окремих операцій із залучення коштів
	Узагальнюючі показники
За тривалістю контрольного періоду	Показники довгострокової перспективи
	Показники короткострокової перспективи

Примітка: * — згруповано на основі [2, 3, 8–10]

Для здійснення ефективного контролю та оцінювання зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства система показників має забезпечити:

- можливість адаптації системи до умов будь-якого підприємства незалежно від сфери і обсягів діяльності та стадії життєвого циклу;

— управління зовнішніми залученими коштами з позиції системного підходу;

— орієнтацію на досягнення стратегічних, тактичних і оперативних завдань підприємства, які є ключовими для контролю та оцінювання результатів зовнішнього залучення коштів. У зв'язку з цим мають бути виділені найважливіші аспекти процесу зовнішнього залучення коштів, що дасть змогу в майбутньому узгодити комплекс оперативних заходів з обраною стратегією;

— оцінювання ефективності з позиції всіх складових процесу зовнішнього залучення коштів та їх видів. Зазначимо, що впровадження системи показників контролю та оцінювання ефективності зовнішнього залучення коштів у діяльність машинобудівних підприємств може мати ряд перешкод, зокрема пов'язаних з недосконалістю і непрозорістю процесів управління зовнішнім залученням коштів, труднощами організації центрів відповідальності, невідповідністю організації поточної діяльності машинобудівних підприємств до їх стратегічних завдань.

Аналіз літературних джерел та вивчення практики організації процесів зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства дають змогу запропонувати систему показників оцінювання ефективності зовнішнього залучення коштів, які варто класифікувати за такими основними групами: показники структури зовнішнього залучення коштів, показники активності зовнішнього залучення коштів, показники ризику та загальні показники ефективності зовнішнього залучення коштів (табл. 2).

Таблиця 2

Показники оцінювання ефективності зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства для фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства

Групи показників	Показники	Формули розрахунку	Одиниці виміру	Умовні позначення
Показники структури зовнішнього залучення коштів	Частка коштів залучених у грошовій формі на певний період	$F_m = \frac{F_{Rm}}{F_{Rv}} \times 100$	%	де F_{Rm} — обсяг зовнішніх залучених коштів у грошовій формі у i -му періоді, грн.; F_{Rv} — обсяг зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.
	Частка залучених коштів із використанням певного методу на певний період	$F_n = \frac{n_{ij}}{F_{Ri}} \times 100$	%	де n_{ij} — обсяг залучених коштів з використанням певного методу у i -му періоді, грн.; F_{Ri} — обсяг зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.
	Частка коштів залучених у матеріальній формі в певному періоді	$F_{mat} = \frac{F_{Rmat}}{F_{Ri}} \times 100$	%	де F_{Rmat} — обсяг коштів залучених у матеріальній формі коштів у i -му періоді, грн.; F_{Ri} — обсяг зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.
Показники активності зовнішнього залучення коштів	Темпи росту обсягів зовнішнього залучення коштів у грошовій формі у певному періоді	$K_m = \frac{\Delta F_{Rm}}{\Delta F_{Rv}}$	%	де ΔF_{Rm} — темп приросту зовнішніх залучених коштів у грошовій формі у i -му періоді, %; ΔF_{Rv} — темп приросту обсягів зовнішнього залучених коштів у i -му періоді, %
	Темпи росту обсягів зовнішнього залучення коштів у матеріальній формі у певному періоді	$K_{Rmat} = \frac{\Delta F_{Rmat}}{\Delta F_{Ri}}$	%	де ΔF_{Rmat} — темп приросту зовнішніх залучених коштів у матеріальній формі у i -му періоді, %; ΔF_{Ri} — темп приросту обсягів зовнішнього залучених коштів у i -му періоді, %
	Коефіцієнт співвідношення темпів приросту обсягів зовнішнього залучення коштів і темпів росту доходу	$K_f = \frac{\Delta F_{Ri}}{\Delta D_i}$	%	де ΔF_{Ri} — темп приросту обсягів зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, %; ΔD_i — загальний темп росту доходу у i -му періоді, %
	Темп росту обсягів зовнішнього залучення коштів із використанням певного методу	$C_{Rn} = \frac{\Delta n_{ij}}{\Delta F_{Ri}}$	%	де Δn_{ij} — темп приросту обсягів залучених коштів з використанням певного методу у i -му періоді, %.; ΔF_{Ri} — темп приросту обсягів зовнішнього залучених коштів у i -му періоді, %
	Коефіцієнт інтенсивності зовнішнього залучення коштів	$I_{FR} = \frac{F_{Ri}}{S_i}$	частка одиниць	де F_{Ri} — обсяг зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.; S_i — загальний обсяг фінансування підприємства у i -му періоді, грн.
	Коефіцієнт обертання залучених коштів	$O_{FR} = \frac{D_i}{F_{Ri}}$	кількість обертів	де D_i — дохід від реалізації продукції підприємства за i -й період, грн.; F_{Ri} — середній обсяг зовнішніх залучених коштів за i -й період, грн.

Закінчення табл. 2

Групи показників	Показники	Формули розрахунку	Одиниці виміру	Умовні позначення
Показники ризику зовнішнього залучення коштів	Коефіцієнт достатності обсягів зовнішнього залучення коштів на певний період	$c_{FR} = \frac{F_{Fact}}{N_i} \times 100$	%	де F_{Fact} — фактичний обсяг зовнішніх залучених коштів машинобудівним підприємством у i -му періоді, грн.; N_i — обсяг потреби у зовнішньому залученні коштів у i -му періоді, грн.
	Коефіцієнт витратності зовнішнього залучення коштів	$P_{FR} = \frac{P_{act}}{P_{it}}$	%	де P_{act} — фактичні витрати, пов'язані із зовнішнім залученням коштів на основі j -го методу, %; P_{it} — бюджетні витрати на зовнішнього залучення коштів на основі j -го методу, %
	Узагальнюючий показник ризику зовнішнього залучення коштів	$Risk_p = \frac{P_D + P_P + P_I}{P_i} \times 100$	%	де P_D — втрати від недоотримання планового обсягу зовнішніх залучених коштів, грн.; P_P — втрати від приросту витрат на зовнішнє залучення коштів у звітному періоді, грн.; P_I — втрати від несвоєчасного отримання фактичних обсягів зовнішніх залучених коштів у звітному періоді, грн.; P_i — планові витрати на зовнішнє залучення коштів у i -му періоді, грн.
Узагальнюючі показники ефективності зовнішнього залучення коштів	Співвідношення приросту рентабельності активів та обсягу зовнішнього залучення коштів	$K_{ROA/FR} = \frac{\Delta R_{DAI}}{\Delta F_{Ri}}$	частка одиниць	де ΔR_{DAI} — приріст рентабельності активів у i -му періоді, грн.; ΔF_{Ri} — приріст зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.
	Співвідношення приросту доданої економічної вартості та обсягів зовнішнього залучення коштів	$K_{EVA/FR} = \frac{\Delta K_{EVA}}{\Delta F_{Ri}}$	частка одиниць	де ΔK_{EVA} — приріст доданої економічної вартості у i -му періоді, грн.; ΔF_{Ri} — приріст обсягу зовнішнього залучення коштів у i -му періоді, грн.
	Приріст рентабельності зовнішніх залучених коштів	$\Delta R_{FR} = \frac{\Delta E_i}{F_{Ri}} \times 100$	%	де ΔE_i — приріст прибутку, отриманого у i -му періоді, грн.; F_{Ri} — обсяг зовнішніх залучених коштів у i -му періоді, грн.

Контролювання і аналіз зовнішнього залучення коштів на машинобудівне підприємство за запропонованою системою показників дає змогу встановити причини виникнення негативних тенденцій, диспропорцій та незбалансованості надходжень і видатків, а відтак визначити «вузькі місця» у процесі зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства.

Показники структури зовнішнього залучення коштів дають змогу проаналізувати, у якій формі та за допомогою яких зовнішніх методів машинобудівне підприємство залучає кошти.

Група показників активності зовнішнього залучення коштів відображає темпи росту обсягів зовнішнього залучення коштів у певній формі та з використанням відповідних методів.

Показники ризику зовнішнього залучення коштів обчислюють для виявлення відхилень у обсягах і витратах, пов'язаних із зовнішнім залученням коштів на машинобудівне підприємства, а відтак ідентифікації несприятливої зміни зазначених параметрів, що збільшує ризик зовнішнього залучення коштів.

Група показників, що характеризують загальну ефективність зовнішнього залучення коштів узагальнює вплив зовнішнього залучення коштів на результати фінансово-економічної діяльності підприємства.

5. Висновки

У результаті проведених досліджень:

1. Визначено, що система контролю за зовнішнім залученням коштів на машинобудівному підприємстві створює інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень для фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності.

2. Виявлено, що система контролю за зовнішнім залученням коштів, для вирішення проблем адаптації машинобудівного підприємства до змін фінансового середовища, повинна включати ряд специфічних та узагальнюючих показників.

3. Визначено, що ефективна система контролю за зовнішнім залученням коштів має включати чотири групи показників: структури, активності, ризику та загальної ефективності. Такий розподіл дає змогу ґрунтовно проаналізувати процес зовнішнього залучення коштів, а відтак визначити і нівелювати «вузькі місця» у процесі зовнішнього залучення коштів на машинобудівні підприємства.

Література

1. Камінська, Т. Г. Комплексний господарський контроль кругообігу капіталу підприємства [Текст] / Т. Г. Камінська // Економіка та управління підприємством. — 2013. — № 1. — С. 221–225.
2. Drury, C. Management Accounting for Business [Text] / C. Drury. — Ed. 4. — Cengage Learning EMEA, 2009. — 584 p.
3. Терещенко, О. О. Система показників у концепції фінансового контролінгу у сфері бізнесу [Текст] / О. О. Терещенко, М. В. Стецько // Фінанси України. — 2013. — № 11. — С. 66–83.
4. Игошина, Ю. А. Система внутрішнього контролю як елемент управлінського учета [Текст] / Ю. А. Игошина // Вестник НГИЭИ. — 2014. — Вып. 1 (32). — С. 59–69.
5. Slack, N. Operations Management [Text] / N. Slack, S. Chambers, R. Johnston. — Ed. 6. — Financial Times/Prentice Hall, 2010. — 686 p.
6. Луценко, С. И. Влияние финансовой гибкости компании на решения, связанные со структурой капитала [Текст] / С. И. Луценко // Финансовый менеджмент. — 2013. — № 6. — С. 60–68.
7. Великий, Ю. В. Організаційні етапи внутрішнього аудиту на підприємстві [Текст] / Ю. В. Великий, Є. Г. Юрін // Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 24. — С. 53–55.

8. Ковалев, В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст]: учеб. для вузов / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. — М.: Велби «Проспект», 2007. — 424 с.
9. Anthony, R. N. Management control systems [Text] / R. N. Anthony, V. Govindarajan. — Ed. 11. — Boston; London: McGraw-Hill/Irwin, 2004. — 851 p.
10. Pitt, M. Essentials of Strategic Management [Text] / M. Pitt, D. Koufopoulos. — Sage Publications, 2012. — 472 p.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КОНТРОЛЯ ВНЕШНЕГО ПРИВЛЕЧЕНИЯ СРЕДСТВ НА МАШИНОСТРОИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

Представлены основные аспекты формирования системы показателей для осуществления контроля за процессами внешнего привлечения средств на машиностроительные предприятия, которая позволяет определить отклонения и скорректировать процесс мобилизации и размещения средств аккумулированных с внешней предпринимательской среды. Систематизированы показатели, которые целесообразно применять в процессе контроля внешнего привлечения средств. Обоснованно распределение показателей контроля на четыре группы: структуры, активности, риска и общей эффективности.

Ключевые слова: внешнее привлечение средств, контроль внешнего привлечения средств, показатели привлечения средств.

Партич Галина Остапівна, кандидат економічних наук, професор, кафедра фінансів, Національний університет «Львівська політехніка», Україна.

Задерецька Роксолана Іванівна, асистент, кафедра фінансів, Національний університет «Львівська політехніка», Україна, e-mail: lanabittersweet@gmail.com.

Горбай Богдан Олегович, керівник відділу продажів, ТОВ «Видавництво Старого Лева», Львів, Україна.

Партын Галина Остаповна, кандидат экономических наук, профессор, кафедра финансов, Национальный университет «Львовская политехника», Украина.

Задерецкая Роксолана Ивановна, ассистент, кафедра финансов, Национальный университет «Львовская политехника», Украина.

Горбай Богдан Олегович, руководитель отдела продаж, ООО «Издательство Старого Льва», Украина.

Partyn Halyna, Lviv Polytechnic National University, Ukraine.

Zaderetska Roksolana, Lviv Polytechnic National University, Ukraine, e-mail: lanabittersweet@gmail.com.

Horbay Bohdan, LLC «Publishing the Old Lion», Lviv, Ukraine